

dedesinin adı İlyas'tır. Doğum yerine atfen Amâsî nisbesiyle ve Beyzâvî'nin *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*'i üzerine yazdığı hâşiyesi münasebetiyle "Muhaşşî" lakabıyla anılmıştır. Babasının Halvetiyye şeyhlerinden Habib Karamânî'nin halifesi olduğu rivayet edilir. Amasya'da Küçük Ağa Medresesi hocalarından Emîr Kulu Şemseddin Efendi ve Hüseyiye Medresesi hocalarından Taşköprülü Muslihuddin Efendi'den ders aldı. Küçük yaşta iken hüsn-i hatta üstadı Şeyh Hamdullah Efendi ile birlikte İstanbul'a gitti. Zenbilli Ali Efendi'nin derslerine devam etti. Kanûnî Sultan Süleyman'ın hocası Hayreddin Efendi'ye mülâzım oldu. 928 (1522) yılından itibaren Gelibolu, Edirne ve İstanbul'da Sahn-ı Semân'ın da aralarında bulunduğu bazı medreselerde müderrislik yaptı. 946'da (1539-40) Halep kadılığına tayin edildi. Bağdat'ta yürüttüğü teftiş çalışmaları Bağdat Beylerbeyi Üveys Paşa'nın görevinden alınmasına yol açtı. Daha sonra Halep beylerbeyliğine tayin edilen Üveys Paşa'nın talebi üzerine kadılıktan azledilen Sinan Efendi (949/1542-43), aynı yıl Dimaşk, ardından Bursa (951/1544) ve Edirne (Şâban 952 / Ekim 1545) kadılıklarına getirildi. Şâban 954'te (Eylül 1547) İstanbul kadısı ve on gün sonra Anadolu kazaskeri oldu. Kanûnî Sultan Süleyman ile birlikte Elkâs (Tebriz) seferine katıldı (955/1548). Değirmen (âsiyâb) vak'ası sırasında (Şâban 958 / Ağustos 1551) Rumeli kazaskeri ve İstanbul kadısı ile birlikte görevinden azledildi. Bu arada hacca giden Sinan Efendi, hakkında yapılan teftiş sonunda temize çıktı. Rebîülâhîr 969'da (Aralık 1561) Süleymaniye Dârülhadisi müderrisliğine tayin edildi. Ebüssuûd Efendi'nin vefatı üzerine (982/1574) şeyhülislâmlik makamına geçmesi yönündeki teklifi kabul etmedi. Safer 983'te (Mayıs 1575) yaşlılığı sebebiyle vazifeden ayrıldı ve 12 Safer 986 (20 Nisan 1578) tarihinde İstanbul'da vefat etti. Devrin tanınmış âlimlerinden olan kayınpederi Sarıgözü Nûreddin Efendi'nin kendi adıyla anılan mahallede (Fatih semtindeki Sarıgözü mahallesi) yaptırdığı caminin avlusunda gömülü olduğu kaydedilmektedir. Sinan Efendi Amasya'da bir, İstanbul Anadoluhisarı'nda iki cami yaptırmıştır. Günümüzde adı Anadoluhisarı'ndaki Muhaşşî Sinan Efendi mahallesinde yaşamaktadır.

Eserleri. Sinan Efendi'nin eserlerinin başında Beyzâvî'nin *Envârü't-tenzîl* adlı meşhur tefsirine yazdığı hacimli hâşîye gelmektedir. Dönemin ulemâsı tarafından takdirle karşılanan (Ahmed b. Muhammed

Edirnevî, s. 400) hâşiyenin mukaddimesinde Kanûnî Sultan Süleyman'a övgüler yer almaktadır. Kütüphanelerdeki nüshalarının çokluğu da (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 317, 318, 319, 320, 321; Damad İbrâhim Paşa, nr. 170, 171, 172, 173; Fâtih, nr. 501, 502, 503, 504; Amcazâde Hüseyin Paşa, nr. 44, 45) eserin Osmanlı ilim dünyasında ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Ayrıca Merginânî'nin *el-Hidâye*'sinin "el-Kerâhiyye" (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 621), "el-Veşâyâ" ve "el-Hünşâ" (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 622) başlıklı bölümlerine, Sadrüşşerîa'nın *et-Tavzîh* adlı fıkıh usulü eserinde yer alan râvinin rivayet ettiği hadise muhalif ameline dair kısma (Süleymaniye Ktp., Servili, nr. 250, vr. 25^b-28^a) ve Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin *Şerhu'l-Mevâkıf*'inde boşluk (halâ) kavramına dair zikrettiği bir mesele üzerine (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 802, vr. 176^a-180^a, 180^b-187^b) kaleme aldığı hâşiyeleri bulunmaktadır. Anadolu kazaskeriyken hakkında açılan tahkikatta kendisine yöneltilen soruları ve savunma tutanaklarını içeren *Mecmûa-yı Muhâkemât-ı Defter-i Eslâf* da günümüze ulaşmıştır (Karatay, I, 600). Aynı dönemde yaşayan Sinâneddin Yûsuf el-Hamîdî (ö. 912/1506), Sinâneddin Yûsuf el-Gencevî (ö. 922/1516) ve Sinâneddin Yûsuf Güzelhisârî'ye (ö. 936/1530) ait bazı eserler, müellif isimleri yanında mesleklerinin benzerliği sebebiyle Muhaşşî Sinan Efendi'ye nisbet edilmiştir. Begavî'nin *Meşâbîhu's-sünne*'si üzerine yazılan *Müntehabât-ı Mesâbih Tercümesi*'ni (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 239) Muhaşşî Sinan Efendi'ye izâfe eden kayıtlar doğru değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

951-959 (1544-1556) *Tarihli Rumeli Kadıaskeri Ruznâmesi* (haz. Nedim Ceylan, lisans tezi, 1980), İÜ Ed. Fak., tür.yer. (tez. bir nüshası için bk. İSAM Ktp., nr. 16565); *Nev'izâde Atâî, Zeyl-i Şekâik*, İstanbul 1268-69, s. 248-251, ayrıca bk. tür.yer.; *Keşfü'z-zunûn*, I, 191; II, 1765, 1893; Ahmed b. Muhammed Edirnevî, *Tabakâtü'l-müfessirin* (nşr. Süleyman b. Sâlih el-Hizzî), Medine 1417/1997, s. 400; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 589; *Sicill-i Osmânî*, III, 108-109; Hüseyin Hüsameddin [Yasar], *Amasya Tarihi* (s.nşr. Mehmet Akkuş - Ali Yılmaz), Ankara 1986, I, 253-254; *Osmanlı Müellifleri*, II, 54-55; Brockelmann, *GAL*, I, 467, 531; *Suppl.*, I, 739, 740; *Hediiyetü'l-'ârifin*, II, 562-563, 564; *Kehhâle, Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XIII, 289; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, I, 600; Mehmet İpsirli, "Anadolu Kadıaskeri Sinan Efendi Hakkında Yapılan Tahkikat ve Bunun İlmiye Teşkilatı Bakımından Önemi", *İTED*, VIII (1984), s. 205-218.

EYYÜP SAİD KAYA

SİNAN PAŞA

(ö. 891/1486)

Osmanlı âlimi,
mutasavvıf ve devlet adamı,
Türk nesir üslûbunun kurucusu.

Asıl adı Yûsuf'tur. El yazısıyla bir fetvası altındaki "Yûsuf b. Hızır b. Celâleddin" imzası (Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, IV, 1) babasının İstanbul'un ilk kadısı Hızır Bey, dedesinin Sivrihisar Kadısı Celâleddin Efendi olduğunu göstermektedir. Annesi Osmanlı âlimlerinden Molla Yegân'ın kızıdır. Doğum tarihi ve yeri hakkında kaynaklar farklı bilgiler vermektedir. Çağdaş kaynaklardan Mecdî doğumu için 16 Receb 844 (11 Aralık 1440) tarihini zikreder. *Tazaru'n-nâme*'nin yazma nüshalarından birinin sonunda Ebüssuûd Efendi'nin kalemiyle yazılmış tercüme-i hâlini gördüğünü söyleyen Recâizâde Mahmud Ekrem'in *Kudemâdan Birkaç Şâir* (s. 9) adlı eseriyle diğer bazı kitaplarda ise 841 (1437) yılında doğduğu kaydedilmektedir. Eserleri üzerinde çalışan Mertol Tulum ile Emine Gürsoy Naskali doğum yılının 845 (1441) olduğunu belirtir. Hoca Sâdeddin ve Bursalı Mehmed Tâhir onu Bursalı gösterirken İsmail Hakkı Uzunçarşılı Sivrihisar veya Bursa'da doğduğunu söylemekte, Fâik Reşad ise İstanbul'da dünyaya geldiğini ifade etmektedir (*Eslâf*, s. 53).

Fâtih Sultan Mehmed, Hızır Bey'i 1453'te kadı olarak İstanbul'a davet ettiğinde oğlu Sinâneddin Yûsuf on üç-on dört yaşlarındaydı. Burada dedesi Molla Yegân'ın meclisine devam eden Molla Hüseyin, Molla Gürânî, Molla Kırîmî, Hocaizâde Muslihuddin ve Kestelî gibi devrin büyük ulemâsı ile tanıştı. Ali Kuşçu'nun da öğrencisi olan Sinan Paşa, babasının muhitindeki ilmi sohbetlerden istifade ederek genç yaşta edindiği geniş bilgisiyile dikkat çekti. Latîfî ve ondan naklen Kınalızâde Hasan Çelebi tezkirelerindeki, "Henüz bâliğ olmadan belîğ olup ve minber-i va'za çıkıp halka emr-i marûf ve nehy-i münker eder idi" şeklindeki kaydı bunu göstermektedir. Sinan Paşa babasının 863'te (1459) ölümü üzerine Fâtih tarafından Edirne'de bir medreseye, ardından II. Murad'ın yaptırdığı dârülhadise müderris tayin edildi. Fâtih'in tevecchühünü kazandığında "hâce-i sultânî" lakabıyla padişah hocalığına ve Sahn müderrisliğine getirildi. Devlet işlerinde de hocasından faydalanmak arzusuyla Fâtih Sultan Mehmed 875'te (1470) ona vezâret rütbesi verdi. Paşa unvanı buradan kaynaklanmaktadır. Mecdî, Sinan Paşa'nın 881'-

de (1477) Gedik Ahmed Paşa'nın azli üzerine vezirîâzamlığa getirildiğini, fakat aynı yıl bilinmeyen bir sebeple azledildiğini söyler (*Şekâik Tercümesi*, s. 194). Latîfî'nin ifadelerinden görevinden kendi iradesiyle ayrıldığını anlamak mümkünse de (*Tezkire*, s. 193) azıldan sonra hapsedilmesi üzerine İstanbul ulemâsı toplu halde padişaha müracaat edip Sinan Paşa hapisten çıkarılmasıyla bütünü kitaplarını yakarak Osmanlı topraklarını terkedeceklerini bildirmeleri aksini düşündürmektedir. Bunun üzerine Sinan Paşa hapisten çıkılıp Sivrihisar kadılığı ve müderrisliği vazifesiyle İstanbul'dan uzaklaştırıldı ve Fâtih'in ölümüne kadar orada kaldı. Ancak Sinan Paşa yaşadıklarını bir haksızlık olarak değerlendirdi ve *Tezkiretü'l-evliyâ*'sında bunu üstü kapalı şekilde sık sık dile getirdi. Ayrıca *Maârifnâme*'sindeki ifadelerden gözden düşmesinde kendisini çekemeyenlerin etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır (s. 254-255). II. Bayezid tahta geçince (886/1481) Sinan Paşa'ya vezirlik rütbesi iade edildi, ayrıca 100 akçe yevmiye ile Edirne Dârülhadisî müderrisliğine getirildi. Burada Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin *Şerhu'l-Mevâkıf*'inin "Cevâhîr" bahsine bir hâşiye yazdığı gibi Türkçe eserlerini de bu tarihten sonra kaleme aldığı bilinmektedir.

Sinan Paşa, Mecdî'nin kaydına göre 24 Safer 891'de (1 Mart 1486) İstanbul'da vefat etti. Hoca Sâdeddin aynı yıl Edirne'de öldüğünü söyler. Kâtib Çelebi de aynı bilgiyi verir. Abdülkadir Erdoğan, "Paşanın mezarı Eyüp'te meşhur Samsunlu Hasan Efendi'nin kabri yanındadır" şeklinde kabri bizzat görmüş olduğu intibahı verecek bir ifade kullanırken (*Fatih Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkirî Şeyh Vefa*, s. 14) Mertol Tulum da belediye mezarlıklar tasnif komisyonu üyesi Mesut Koman'dan aldığı bilgiye göre Sinan Paşa ile ailesi kabirlerinin ve mezar taşlarının mevcut olduğunu ve muhafaza altında bulunduğunu belirtmektedir. Çok zeki olduğu, daha gençken felsefeye merak sardığı için babası tarafından azarlandığı bilinen Sinan Paşa mükemmel bir hatip ve tartışmacı olarak Fâtih'in huzurunda yapılan ilmi münazaralarda takdir toplamıştır. Hoca Sâdeddin ve ayrıca II. Bayezid döneminde tasavvufa yöneldiğini, "Husûsen Muslihuddin Mustafa Şeyh İbnülfefâ'ya mezîd itikad ü irtibatı var idi" diyerek (*Tâcü't-tevârih*, II, 499) belirtir. Başta Molla Lutfî, Mirim Çelebi, Sarıgöze Nûreddin Efendi olmak üzere öğrencileri arasında ünlü âlimler vardır. Sinan Paşa, bilhassa nesirdeki başarısı ve secili üslûbu ile eşine az rastlanan bir müelliftir. Riyâziye, hey'et, fıkıh ve

kelâm mevzularında Arapça olarak yazdığı risâlelerinin çoğunu Fâtih Sultan Mehmed devrinde kaleme almıştır. Din, tasavvuf, ahlâk ve evliya menkıbeleri konularındaki Türkçe eserleri ise II. Bayezid devrine yani olgunluk dönemine rastlar.

Eserleri. Türkçe. 1. *Tazarru'nâme*. Esas itibarıyla mensur olmakla birlikte içinde yer yer manzumelerin de bulunduğu bu eser müellifin Türkçe kitaplarının ilki ve en ünlüsüdür. *Tazarru'ât-ı Sinan Paşa*, *Darâ'atnâme* gibi isimlerle de anılır. Sinan Paşa, *Maârifnâme*'nin "Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb" bölümünde *Tazarru'nâme*'den bahsederken tadrîsten artakalan zamanını boş geçirmeyip birkaç ay içerisinde bu eseri meydana getirdiğini, Hakk'ın övgüsünde aklına gelenleri yazdığını, konusunun da, "Esasî usûl-i meşâyih-i hakikat üzerine vurulup ve binası kavâid-i ehl-i tarikat üzerine konulup" cümleleriyle tasavvufî bir mahiyet taşıdığını belirtir. Bütünüyle mensur bir münâcât sayılabilecek olan eserde paşa dünyadan âhirete kadar süren uzun yolculukta önce Hak'tan lutuf, sonra peygamberlerden, Hz. Muhammed'in âl ve ashabından, dört imandan ve tarikat ehlinde mânevî yardım dilemekte, öldükten sonra kitabını okuyacaklardan rahmet ve Fâtîha istemektedir. Yer yer hikâyeler, kıssalar ve nasihatlerle bezenmiş eserin kütüphanelerde bulunan yazmalarının çokluğu büyük bir rağbet gördüğünü düşündürmektedir. Eserin ilmî neşrini Mertol Tulum gerçekleştirmiştir (Ankara 2001). Sinan Paşa üç dilin unsurlarının özellikleriyle yazdığı bu eserinde kuvvetli, âhenkli ve tabii bir üslûp kullanmıştır. Yoğun secillerle süslediği nesrinde kafiye başta olmak üzere nazmın birçok özelliğini nesre taşımıştır. *Tazarru'nâme*, klasik edebiyatta süslü nesir çığırını açan ilk eser olup "Sinan Paşa üslûbu" diye bilinen üslûbu da beraberinde getirmiştir. Eserde müellifin inşâ kabiliyetinin yanı sıra dinî, mânevî ve fenî ilimlerdeki bilgisi de ortaya konulmuştur. 2. *Maârifnâme*. Sinan Paşa'nın ahlâka dair yazmış olduğu bu ikinci mensur eser *Nasihatnâme* ve *Ahlâknâme* adlarıyla da anılır (*Osmanlı Müellifleri*, II, 223). Kitabın yazılış sebebinin belirtildiği "... gâh dünyanın fenâsından şikâyetler edem ve gâh nefsin mekrlerinden hikâyetler edem, gâh ahlâkın iyilerinden takrir ve gâh hikmet yolundan makâlât edem ve gâh tevbih yüzünden kelimât edem, gâh akl-ı maâştan beyan edem, geh akl-ı meâddan, geh ahlâk-ı fukarâdan söyleyem, geh adl ü dâddan, geh dervişler dilinden bir tûtî-gûyâ olup şekerler yiyem, geh âşıklar ağzından bir bûlbül-i hoş-âvâz olup destân-

serâlikler eyleyem, geh germ olup ârifler makamından haberler verem, geh te-nezzül gösterip yine zâhidler makamına inem ..." (s. 26) cümleleri aynı zamanda eserin muhtevasını ortaya koymaktadır. Secili bir üslûp ve parlak bir nesir örneği olarak hikmetler ve nasihatlerle bezenmiş olan eser İslâm ahlâkının esaslarını öğretmeyi hedef almakla beraber içinde filozofların, özellikle Eflâtun'un nasihatlerinden de nakiller vardır. Eserin bir önsözle birlikte faksimile baskısı İsmail Hikmet Ertaylan tarafından yapılmıştır (*Maârifnâme*, İstanbul 1961). 3. *Tezkiretü'l-evliyâ*. Yirmi sekiz evliyanın menâkıbından meydana gelmiştir. *Maârifnâme*'nin sonunda, "Çün söz buraya geldi, bu cildi bunda tamam edelim. İnşâallah cild-i âhârda *Tezkiretü'l-evliyâ*'ya ihtimam edelim" demesinden müellifin *Maârifnâme*'den sonra bu eserine başladığı anlaşılmaktadır. Sinan Paşa eserinde Ferîdüddin Attâr'dan sonra yaşamış olan birkaç velinin menkıbelerinden de bahsedeceğini söylemesine rağmen bu eklemeleri yapmadan tezkireyi tamamlamıştır. Eserin ilmî neşri Emine Gürsoy Naskali tarafından gerçekleştirilmiştir (Ankara 1987).

Arapça. Sinan Paşa'nın Arapça eserleri bazı medrese kitaplarının şerhlerine yaptığı hâşiyelerden oluşur. Çoğu küçük risâleler halinde olan bu çalışmalar şöylece sıralanabilir: 1. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Mülaḥḥaş*. Çağmî'nin *el-Mülaḥḥaş fi'l-hey'e* adlı eserine Kadızâde-i Rûmî'nin yaptığı şerhin hâşiyesidir (Akseki İlçe Halk Ktp., nr. 302, vr. 107^b-194^b). 2. *Risâle fi'z-zâviyeti'l-hâdde izâ fûrizât hareketü eḥadi dîl'ayhâ tahşülü zâviye münferice*. Ali Kuşçu'nun Fâtih'in huzurunda bilmece tarzında sorduğu hendeseyle ilgili bir meseleye Sinan Paşa'nın verdiği cevaptır (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 1465, vr. 89-90). 3. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Mevâkıf*. Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin kelâma dair eserinin hâşiyesidir (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 1188, 2071; Hamidiye, nr. 734; İzmirli, nr. 115). 4. *Fetḥu'l-Fethiyye*. Ali Kuşçu'nun *er-Risâletü'l-Fethiyye*'sinin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 5396/3, vr. 78-188). 5. Burhâneddin el-Merginânî'nin *el-Hidâye*'sinin tahâret bahsine dair risâlesi (*Osmanlı Müellifleri*, II, 223). 6. Kâdî Beyzâvî'nin *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl* adlı tefsirine hâşiye (Nuruosmaniye Ktp., nr. 500). 7. *Hâşiye 'alâ Şadrişerî'a 'ale'l-Vikâye* (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 53, 84, vr. 10-19). 8. *Risâle fi cevâbi Kesteli 'am-mâ isteşkelehû min Şerhi'l-Mevâkıf*.

Mevâkıf şerhinde müşkül bulduğu bir mesele hakkında Kesteli'ye yazdığı cevaptır (Süleymaniye Ktp., Karaçelebizâde Hüsameddin, nr. 330, vr. 2-3). **9. Ta'likât 'alâ Hâşiyeti't-Tecrid li's-Seyyidi's-Şerif** (Süleymaniye Ktp., Hacı Beşir Ağa, nr. 199, vr. 67-69). **10. Risâle fi halli işkâli mu'ad-dili meşiri'l-'Utârid** (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 5396, vr. 191^{a-b}). **11. Ecvibe 'an i'tirâzâtı'l-Kaşallânî fi'l-cüz'illegi lâ yetezezâ** (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 600, vr. 92^{a-b}).

BİBLİYOGRAFYA :

Sinan Paşa, *Maarîfnâme* (haz. İsmail Hikmet Ertaylan), İstanbul 1961, s. 26, 254-255, ayrıca bk. hazırlayanın önsözü, s. 3-19; a.mlf., *Tezkire-tü'l-evliyâ* (haz. Emine Gürsoy Naskali), Ankara 1987, hazırlayanın önsözü, s. 1-7; a.mlf., *Tazarru'nâme* (haz. Mertol Tulum), Ankara 2001, tür.yer.; Latîfî, *Tezkire*, s. 193; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 194; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih*, İstanbul 1280, II, 499-500; *Keşfü'z-zunûn*, II, 203; Recâizâde Mahmud Ekrem, *Kudemâdan Birkaç Şâir*, İstanbul 1305, s. 9; *Osmanlı Müellifleri*, II, 223; Fâik Reşad, *Eslâf* (haz. Şemseddin Kutlu), İstanbul 1975, s. 53; Abdülkadir Erdoğan, *Fatih Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefakkiri Şeyh Vefa: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1941, s. 14; a.mlf., "Onbeşinci Asır Ortalarında İstanbul'da Bir Türk Bilgini: Hızır Bey, Hayatı ve Eserleri", *Konya*, sy. 57, Konya 1943, s. 22-28; Abdülhak Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul 1943, s. 34-35; Danişmend, *Kronoloji*, I, 204; Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, lv. 1; a.mlf., "Hızır Bey Oğlu Sinan Paşa'nın Vezir-i Âzamlığına Dâir Çok Kıymetli Bir Vesika", *TTK Belleteri*, XXVII/105 (1963), s. 37-44; Hasibe Mazoğlu, "Tazarruât", *Necatî Lugal Armağanı*, Ankara 1968, s. 447-462; a.mlf., "Sinan Paşa", *İA*, X, 666-670; "Sinan Paşa", *Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul 1985, II, 270-275; M. Fatih Köksal, *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*, Ankara 2005, s. 81-94; Esma Şahin, *Sinan Paşa'nın Tazarru'nâme'sindeki Benzetme Unsurları ve Edebî Tasvirler* (yüksek lisans tezi, 2005), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; *Mu'cemü'l-mahtûâtı'l-mevcûde fi mektebâti İstanbul ve Ânâult* (haz. Ali Rıza Karabulut), [baskı yeri ve tarihi yok], III, 1674-1675; Yusuf Mesut Kilci, "Sinan Paşa (Hoca Sinan al din Yusuf bin Hızır bin Kazî Calal-al din)", *Din Öğretimi Dergisi*, sy. 28, Ankara 1991, s. 62-68; İhsan Fazlıoğlu, "Ali Kuşçu'nun Bir Hendese Problemi ve Sinan Paşa'ya Nisbet Edilen Cevâbı", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, sy. 1, İstanbul 1996, s. 85-101; Meserret Diriöz, "Sinan Paşa", *TA*, XXIX, 67-68; Christine Woodhead, "Sinan Pasha, Khodja", *El²* (İng.), IX, 630-631; "Sinan Paşa", *TDEA*, VIII, 19-20.

AYLİN KOÇ

SİNAN PAŞA, Cigalazâde

(bk. CİGALAZÂDE SİNAN PAŞA).

SİNAN PAŞA, Hadım

(bk. HADİM SİNAN PAŞA).

SİNAN PAŞA, Koca

(bk. KOCA SİNAN PAŞA).

SİNAN PAŞA CAMİİ

Kahire'de

XVI. yüzyılın ikinci yarısında
inşa edilen cami.

Bulak semtinde Câmîussinâniyye caddesinde bulunan cami Mısır Beylerbeyi Koca Sinan Paşa tarafından 979'da (1571) yaptırılmıştır. Nil nehrinin yakınında etrafı duvarlarla çevrili büyük bir bahçe içindedir. İki bahçe girişinden doğudaki 1902'de yıkılmıştır. 1913'te büyük bir onarım geçiren yapının Kral Fâruk zamanında (1936-1952) başta kubbesi olmak üzere bazı bölümleri yenilenmiş ve önündeki cadde açılmış. 1983 yılında tekrar restore edilmiştir. Düzgün kesme taş işçiliği gösteren yapı Evliya Çelebi tarafından "Rûm tarzı yekpâre müdevver kubbesi resas ile mestûr bir câmi-i nûrdur. Mihrabı ve minberi gayet musannadır. Tûlen ve arzan yüz elli ayaktır" şeklinde tasvir edilmektedir.

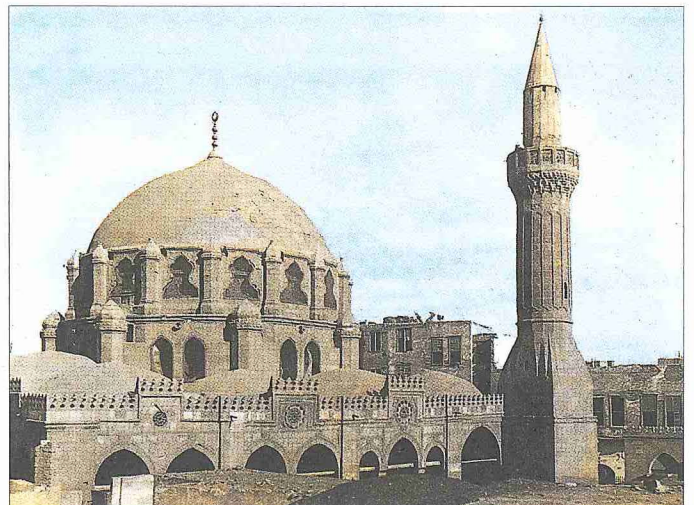
Diştan 27 × 35 m. ölçülerindeki caminin kuzeybatı, güneybatı ve kuzeydoğu cepheleleri aynı düzenlemeye sahiptir. On altı taş ayaklar aralarındaki on beş sekizgen veya yuvarlak şekilli mermer sütunun taşıdığı yirmi sekiz sivri kemerle dışarıya açılan bir revak üç cepheyi bir uçtan öbür uca kuşatmaktadır. Giriş kapılarının karşısına denk gelen revak gözleri diğerlerine göre daha büyük tutulmuştur. Kemerlerin hemen üstünde etrafı zencerek motifleriyle çerçevelenmiş birer şebekeli yuvarlak pencereye yer verilmiştir. Bunların bazılarında "Allah" lafzı yazılıdır. Revaklar girişlerin bu-

lunduğu kısımlarda taç şeklinde, diğer yerlerde dendanlarla nihayetlenmektedir. Caminin güneybatı cephesinde 1182 (1768) yılında Hasan es-Savvâf tarafından yaptırılan çini bir güneş saati mevcuttur. Güneydoğu cephesinde ise mihrabın üzerinde bir yuvarlak pencere ile iki yanda ikşer tanesi revaklara ait olmak üzere toplam altı dikdörtgen pencere yer alır. Cephe bitkisel motifli dendanlarla son bulmaktadır.

İç mekânı 15 × 15 m. ölçülerinde kare planlı caminin üç tarafında, ortada mukarnaslı bir niş içinde basık kemerli birer girişle bunların iki yanında sivri kemer alınlıklı, demir parmaklıklı ve dikdörtgen şekilli birer pencerenin açıldığı görülmektedir. Üç yönden sivri kemerlerin taşıdığı ve küçük kubbelerin örttüğü on bir bölümlü bir revakla kuşatılan harim mukarnas dolgulu, üst diliminde "Allah" lafzına yer verilen, üç dilimli trompların taşıdığı sekizgen kasnağa oturan 15 m. yüksekliğindeki bir kubbeye örtülmüştür. Ahşap trabzanlı bir kedi yolunun bulunduğu kasnakta iki kat halinde bol miktarda pencere açıklığına yer verilmiştir. Bu kadar çok pencere açılmasına rağmen revaklar dolayısıyla cami loş bir iç mekâna sahiptir.

Tromplar üzerinde yükselen kubbeye örtülü kare mekândan ibaret planı dolayısıyla Sinan Paşa Camii'nin Kahire'deki prototipleri, Çerkez Memlükleri'nden Emîr Yeşbek Min Mehdi tarafından yaptırılan biri Köbrilkubbe, diğeri Abbâsiye semtinde yer alan iki küçük camidir. Etrafını kuşatan revakları dolayısıyla Edirne Lârî Paşa ve Üsküdar Çinili camileriyle benzerlik gösteren Sinan Paşa Camii Kahire'de inşa edilmiş olan Ebû'z-Zehab Camii'ne (1189/1775) öncülük etmiştir.

Kible duvarının ortasındaki çok renkli mermerden yapılmış mihrabı ile kuzey-

Sinan Paşa
Camii –
Kahire /
Mısır